

« zurück blättern vor »

SZTABA I subst. f., ab 1588; auch *staba*. **1)** ‘Vorderteil eines Schiffes’ – ‘przednia część statku’: 1588 GostGosp 88, SPXVI *Szkuty máiq stac wwiązane v staby y rufy*. ◊ (1590) 1754 A.Kchn.W. 179, L *Do portu się udawszy, wnet z rufy zrzucili Kotwie, a sztabami się brzegu uchwycili*. ◊ (1595) 1951 Klon.Flis 62 *A jako ryba wodę głową porze, / Tak szkuta rzekę sztabą rznie*. ◊ 1638 KalCuda 169, SP17 *poydźie ná sztabą y rzuci się z niey w morze*. ◊ 1773 Hor.P. 1 6 Nar., L *Nie da się zwieść otuchą walnych, zysków, aby Broździł groźne zagony pieniafemi sztaby*. ◊ 1776 Dudz 62, MAY *Sztaba – (w statku) przód okrętu*. ◊ vor 1812 Mag.Mskr., L *Sztabą nazywa się także mieysce od sztaby aż do zyzy*. ◊ †1826 Ossol. 78, WIECZ *postrzegłem jedną kamieęę prosto ku mnie dążącą; wnet dostawszy sztabą w sam brzuch, poczułem że i zawinęła*. ◊ [LBel.] 1917 Sier.Ocean 4, DOR *Gdzie wachtowy ze sztaby? I gdzie Urbański?! – wołał gniewnie na przedzie statku Beniowski*. – SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR (przestarz.). **2)** ‘Balken, der die Planken der Bordwände verbindet’ – ‘belka łącząca poszycie burt’: 1638 Otw.Ow. 174, L *Sztaba, sztuka drzewa z przyrodzenia zakrzywionego, którą w pośrodek wszelakiego statku wodnego wprawiają*. ◊ vor 1812 Mag.Mskr., L *Sztaba iest sam przodek statku, którego koniec iest nieco do góry zakrzywiony*. ◊ [LBel.] (1904) 1920 Zarus.Żegl. 30, DOR *Od topu masztu do sztaby statku i do końca bukszprytu idą mocne liny, którymi podtrzymuje się maszt z przodu*. – SWIL, SW, DOR (żegl.). ◊ **Var:** *staba* subst. f., [hapax] 1588 GostGosp 88, SPXVI – nur SPXVI; *sztaba* subst. f., (1595) 1598 KlonFlis H4, SPXVI – SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW (fl.), DOR sowie BAN. ◊ **Etym:** **1)** mhd. *steben*, *stebene* subst. f., GRI. **2)** nhd. *Stäbeblock* subst. m., ‘der Vorsteven eines Kahns oder Flußfahrzeugs’, GRI, nur für Inh. 1, 2. ◊ **Konk:** *czoto* subst. n., bel. seit 1590, DRAPŻEG, zuerst geb. MAČZ, nur für Inh. 1; *dziób* subst. m., bel. seit 1899, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1; *przodek* subst. m., bel. seit 1564, MAČZ, zuerst geb. MAČZ, nur für Inh. 1. ◊ **Der:** *sztabny* adj., 1636 Żebr.Ow. 74, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *sztabnik* subst. m., ‘jmd., der den vorderen Teil des Schiffes beobachtet’, 1638 Otw.Ow. 129, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *sztabowy* adj., vor 1812 Mag.Mskr., L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1. ❖ Nhd. *Vorsteven* (und mnd. *Steven* subst. f, GRIMM) sind niederdeutscher Herkunft und erscheinen nur sporadisch im östlichen Mitteldeutschen (GRIMM), allerdings u. a. bei Brun von Schonebeck (Magdeburg, 2. Hälfte des 13. Jhs.), GRIMM. Es ist ein “Seewort aus Hansezeiten” (KLUGE), so daß eine Entlehnung der Weichelschiffahrt im 15. oder sogar im 14. Jh. möglich erscheint. Seit 1590 ist es literarisch (s. o.). *Stäbe-* in *Stäbeblock* (auch *Stabblock*) ist wohl eine Übersetzung bzw. Lehnübersetzung davon, da mnd.

Steven den ‘Vorderbalken eines Holzschiffes’ bezeichnet (MNDH). Dieses (frühmhd.) *Stäbe- könnte ebenfalls das Vorbild für unser Wort sein. Zum Technischen s. GRIMM 18, 2670 s.v. *steven*.

« zurück blättern vor »